
Mario
SOŠIĆ

Hrvatski kulturni dom
Rovinj

KOMPARATIVNA ANALIZA
NACIONALNE
KOMPONENTE POPISA
STANOVNIŠTVA
2001. GODINE
U ISTRI

Popise stanovništva u Istri,¹ do ovog najnovijeg iz 2001. godine, nije karakteriziralo samo utvrđivanje broja stanovnika na zadanom području, u svrhu dobivanja niza značajnih podataka o stanovništvu, kao što su narodnosna, dobna, spolna, obrazovna, jezična, religiozna i druga socijalna i gospodarska struktura, već su se oni često provodili i “pripremali” na način koji je osiguravao poželjnu narodnosnu strukturu pučanstva u Istri, u cilju dokazivanja državne, teritorijalne i nacionalne pripadnosti trenutno dominirajućoj političkoj moći i vlasti u Istri (MILANOVIĆ, 1973.,1991.).

U dugom povijesnom slijedu popisa istarskog stanovništva, uvijek je osobit interes bio okrenut prema brojčanom odnosu između hrvatske (do 1945. i slovenske) i talijanske nacionalne komponente istarskog stanovništva.

Za vrijeme Austrougarske monarhije taj je odnos bio veoma bitan za uspostavu lokalnih i regionalnih organa vlasti, koji su imali značajne ovlasti u organizaciji i poticanju gospodarskog, kulturnog, kao i prosvjetno-školskog razvoja istarskog društva (MILANOVIĆ, 1992.).

U pojedinim su slučajevima, štoviše, rezultati popisa korišteni kao snažan argument u postupku određivanja državne pripadnosti Istre i crtanja njenih vanjskih državnih i nacionalnih granica.

Popis iz 1921. je tako trebao, i “morao”, činjenično potvrditi i dokazati talijansku narodnosnu osnovu Istre, pripojenu nakon Rapalskih sporazuma iz 1920. godine Kraljevini Italiji, a isto tako biti jakom podlogom Rimskim sporazumima iz 1924., kojima je na duži rok definitivno riješeno “istarsko pitanje” u korist Kraljevine Italije.

¹ Prvi je popis stanovništva u Istri provela Austrougarska monarhija 1869. godine, a zatim slijede ostala četiri u desetogodišnjim razmacima (1880.,1890., 1900.,1910.). Za vrijeme talijanske uprave obavljena su tri popisa (1921., 1931. i 1936.), a potom sedam popisa za vrijeme jugoslavenske vlasti (1945., 1948., 1953., 1961.,1971.,1981., 1991.).

I popis stanovništva Istre iz 1945. godine učinjen je poradi očekivanog konačnog razgraničenja između Italije i Nove Jugoslavije (KLEMENČIĆ i sur., 1993., 613.) i u kontekstu potrebe dokazivanja očuvanosti slavenskog (hrvatskog i slovenskog) karaktera tih ranije okupiranih a sada novooslobođenih krajeva, što je i potvrđeno 1947. u okviru Pariške mirovne konferencije.

Hrvatsko-talijanski narodnosni brojčani odnos u Istri nije nikad kasnije zadobio tu i takvu "povijesnu težinu", budući se broj Hrvata u svim kasnijim popisima kretao od 70% do 80%, a udjel Talijana u stanovništvu nije od 1953. nadalje prelazio 10%.

Međutim, i dva posljednja popisa stanovništva u Istri (1991. i 2001.) nisu bila sasvim bez svoje određene specifične "političke pozadine". Doduše, po dojmu u javnosti i prema političkoj interpretaciji, izvan ranijeg narodnosnog prebrojavanja Hrvata i Talijana.

Od popisa stanovništva iz 1971. godine pa na ovamo, pojavljuju se naime u popisnim obrascima i posve nove "nepovijesne" identitetske kategorije.

Najprije 1971. *Jugoslaveni*, zatim 1981. još i *Regionalci* (*regionalna pripadnost*), 1991. *Regionalci*, a 2001. se uz kategoriju *Regionalno opredijeljenih* uvodi još i (ne)identitetska popisna skupina, *Nacionalno i regionalno neopredijeljenih*.

Rezultati popisa stanovništva u Istarskoj županiji iz 1991. godine, pokazuju da je "po broju izjašnjavanja u smislu regionalne pripadnosti, Istra iznimka u Hrvatskoj, te da ta činjenica pokazuje svu složenost nasljeđa tog hrvatskog graničnog područja to jest postojanje jakog osjećaja regionalne identifikacije" (KLEMENČIĆ i sur., 1993., 607.). Možda je takav "prebrz zaključak", dominantan u suvremenoj sociološko-politološkoj percepciji objašnjenja tog fenomena, i bio jedino moguć nakon pojave popisnih rezultata iz 1991. godine, koji su demografsko-sociološki "eksplozirali" neočekivanim rezultatom od tek 54,61% Hrvata (osamnaestpostotni pad) i s 18,12% popisanih "Regionalaca-Istrijana".

No, on svakako nije više održiv nakon dobivenih rezultata popisa stanovništva u Istarskoj županiji iz 2001. godine, po kojemu je broj Hrvata, u odnosu na prethodni popis, porastao za 17,27 postotnih poena, a broj se "Regionalno opredijeljenih" smanjio za čak 13,82 postotna poena. Iz te se empirijske činjenice naprosto nameće posve razložno (protu)hipotetsko pitanje. Ako bi doista postojao u istarskom stanovništvu taj "jak osjećaj regionalne identifikacije" koji je posve, pretežito ili bitno određen složenim povijesnim nasljeđem, zar bi bilo moguće da se on odjedanput za samo deset međupopisnih godina, u uvje-

tima demokratskih društvenih odnosa, toliko radikalno zagubi?

Prihvaćajući negativnu opciju mogućeg odgovora kao posve utemeljenu logičku i teoretski opravdanu činjenicu, znanstveni se interes mora orijentirati, ne prema traženju čimbenika koji su doveli do tog radikalnog smanjenja "Regionalaca-Istrijana", već prema traženju čimbenika izvan tog "jakog osjećaja regionalne identifikacije" koji su u jednom povijesnom trenutku (1991.), ili razdoblju, bitno utjecali na pojedinačno i grupno određenje o napuštanju jednog narodnosno "jačeg identiteta", i prihvaćanju jednog regionalno inerpretirajućeg "slabijeg identiteta".²

To znači da ponuđeni istraživački pristup ovom pitanju i naznačenoj temi, ne isključuje utjecaj tog povijesno nasljednog konteksta, ali kako je on hipotetski nedostatan, to se ovo istraživanje mora usmjeriti prema mogućem utjecaju i nekih drugih čimbenika socijetalne zajednice u formiranju regionalne identitetske svijesti "istarskog čovjeka", kao što su sociokulturalni, psihosocijalni, antropologijski, pa i tranzicijsko-politički.

Istraživački je predmet ovoga rada stoga definiran s dvjema povijesnim nacionalnim skupinama u Istri, Hrvatima i Talijanima, kao nezavisnim varijablama te s identitetskom skupinom, "Regionalno opredijeljenima" (Regionalci-Istrijani) kao zavisnom varijablom dok se identitetska skupina "Nacionalno i regionalno neopredijeljeni" iskazuje samo numerički bez usporedne analize.

Identitetska skupina *Regionalci-Istrijani* je u središtu istraživačkog interesa i to s pretpostavljenom definicijom kao aspekt *socijalnog identiteta* tj. onog samoodređenja kojim se pojedinci određuju kao pripadnici skupine po nacelu unutar grupne sličnosti ili razlike.³

Metodološki pristup ovog istraživanja nije usmjeren tek pukom prikazu numeričkih odnosa između tih dviju naznačenih nacionalnih identiteta i identitetske skupine Regionalci-Istrijani u Istri, temeljenih na rezultatima po-

2 Suran definira *istrijanstvo* kao nacionalno *jači identitet* kad se taj pojam shvaća unutar jednog općeprihvaćenog stava društvene vlasti, a kao *slabiji identitet* kad se pod pojmom istrijanstva shvaća identitet koji u sebi obuhvaća i vrednuje jedinstvo različitosti koje se prikazuje kao jedinstvo istarske stvarnosti.

3 Teorija samokategorizacije koju je razvio J.C. TURNER (1985.) predstavlja nastojanje za objašnjenjem psihološkog i sociološkog pristupa identitetu. Ona razlikuje tri vrste socijalnog samoodređenja: *nadržinu* kao *ljudski identitet* (određenje usporedbom s drugim živim vrstama na zemlji), *međurazinu* kao *socijalni identitet* (određenje međugrupnom usporedbom unutar ljudskog roda) i *podrazina* kao *osobni identitet* (određenje pojedinca na unutar grupnoj usporedbi).

pisa stanovništva iz 1991. i 2001. godine. On je prvenstveno okrenut prema komparativnoj analizi popisnih rezultata, to znači u traženju korelacijskog odnosa postotne koncentracije Hrvata i Talijana u istarskim teritorijalnim jedinicama, općinama i gradovima, s identitetskom skupinom Regionalci-Istrijani, kao i korelacijskog odnosno te skupine sa stanovništvom u centru (gradovi) i periferiji (općina) (SOŠIĆ, 2003., 127. i d.).

Rezultati ove komparativne analize trebaju dovesti do potvrde ili negacije hipoteze o objašnjavajućoj povezanosti razine koncentracije Regionalaca-Istrijana u odgovarajućim teritorijalnim jedinicama, s razinom zastupljenosti Hrvata i Talijana u njima, kao i povezanosti identitetske skupine Regionalci-Istrijani s društveno-rascjepovnim kategorijama, centar i periferija.

Empirijski potvrđen korelacijski odnos upućivao bi na zaključak kako regionalna identifikacija popisne skupine Regionalci-Istrijani nije nezavisna varijabla "s jakim identifikacijskim osjećajem", već je zavisna varijabla barem čimbenika socijalnog sraza s "jačim" hrvatskim i talijanskim identitetskim skupinama i položaja u društvenom centru ili periferiji.

Da bi se realizirao ovaj postavljeni istraživački cilj, potrebno je bilo istraživački postupak provesti kroz četiri istraživačka zadatka:

1. prikazati rezultate popisa iz 2001. godine za Istarsku županiju i komparirati ih s rezultatima popisa iz 1991. obzirom na četiri odabrane identitetske skupine: Hrvate, Talijane, Regionalno opredijeljene (Istrijane) i Nacionalno i regionalno neizjašnjene,
2. iskazati strukturirane podatke popisa 2001. po naznačenim identitetskim skupinama, obzirom na dva tipa populacije: stanovništvo u gradovima (centar) i stanovništvo u seoskim općinama (periferija),
3. prikazati i analizirati teritorijalnu rasprostranjenost identitetske skupine "Regionalci-Istrijani" u Istarskoj županiji po gradovima (centar) i općinama (periferija),
4. analizirati i objasniti moguće uzročno-posljedične veze između iznadprosječne ili ispodprosječne zastupljenosti Regionalaca-Istrijana u nekim teritorijalnim jedinicama s zastuplenošću narodnosnih skupina Hrvata i Talijana u tim teritorijalnim jedinicama.

Da bi bilo moguće ostvariti temeljni cilj i svrhu ovog istraživanja, potrebno je pojmovno definiranje demografsko-statističke osnove istraživanja, kao i metodološko objašnjenje postupaka komparacije.

Demografsko-statistička osnova istraživanja izvodi se iz službeno objavljenih podataka popisa stanovništva za 1991. i 2001. godinu, Državnog zavoda za statistiku u Zagrebu. Značajno je istaknuti kako se demografsko-statistički zapis identitetske skupine *Regionalno opredijeljeni* (skraćeno *Regionalci*) u kolokvijalnom političkom govoru, kao i uobičajenoj društvenoj interpretaciji, poistovjećuje s pojmom Istrijani ili Istrani,⁴ pa će se ponegdje u ovom tekstu, iz razloga komunikacijske i informacijske vrijednosti, koristiti i izraz *Regionalci-Istrijani* (ŠETIĆ, 2003., 68.).

Iz razloga praktičnosti, osobito u tabličnim prikazima, identitetsku skupinu “Nacionalno i regionalno neizjašnjeni” bilježiti ćemo i s oznakom *Neizjašnjeni*.

Odgovarajuće metodološke poteškoće u ovom istraživanju predstavlja pitanje usporedbe rezultata dvaju popisa iz 1991. i 2001. godine, koji su temeljeni na različitim popisnim kriterijima.

Ponajprije je otežana komparacija zbog, između dvaju popisa, promijenjenih popisnih kriterija o “prisutnom stanovništvu” i primjenom međunarodnih demografsko-statističkih standarda i kriterija u popisu stanovništva 2001. godine (WERTHEIMER-BALETIĆ i ŽIVIĆ, 2003., 18.)

U postupku komparacije popisa iz 1991. i 2001. godine javila se, nadalje, metodološka poteškoća različitog teritorijalnog obuhvata statističke teritorijalne jedinice “Istra” iz popisa 1991. i statističke teritorijalne jedinice “Istarska županija” iz 2001. godine.

To je riješeno na način da su iz popisa 1991. oduzete statističke vrijednosti za područje statističkog područja “općine Opatije”, koja je teritorijalnom reformom iz 1992. ostala izvan prostora Istarske županije. Nadalje je potrebno istaknuti kako sam za potrebnu klasifikaciju stanovništva u centru odnosno periferiji to realizirao metodom poklapanja stanovništva teritorijalnih jedinica gradova s centrom a općina s periferijom. Time je postupkom uči-

⁴ Posve prihvatljivu interpretaciju ova dva istovjetna pojma daje ŠETIĆ (2003.) iskazom “kako je Istrijan dijalektalan oblik za Istranina u hrvatskom književnom jeziku, a svi ljudi koji žive u Istri su Istrani”.

njena dioba Istarske županije na ukupno 10 središnjih-gradskih i 29 općinskih-perifernih populacijskih jedinica.

Uz sva ova spomenuta, i druga moguća metodološka ograničenja, rezultati komparativne analize u ovom istraživanju, koliko god bili statistički precizni i u zaključivanju logični, imati će uvjetno-orijentacijsku vrijednost.

Narodnosni sastav stanovništva Istre prema popisima iz 1991. i 2001. god.

Za potrebnu usporednu analizu naznačenih četiriju identitetskih popisnih skupina potrebno je tablično prikazati rezultate posljednjih dvaju popisa stanovništva u Istri.

God. Popis	Ukupno Stanov.	Ver. Ind.	Hrvati Post.	Ver. Ind.	Talij. Post.	V e r . Ind.	Region Post.	Ver. Ind.	Neizj. Post.
1991.	204.346	---	111.595 54.61	---	15.304 7.49	---	37.027 18.12	---	---
2001.	206.344	101	148.328 71.88	133,0 131,6	14.284 6.92	93.3 92.4	8.865 4.30	23.9 23.7	13.113 6.35

Tablica 1.
Rezultati popisa iz 1991. i 2001. godine za Istarsku županiju obzirom na identitetske skupine, Hrvati, Talijani, Regionalci, Neizjašnjeni.

Izvor: *Popis stanovništva 1991., narodnosni sastav stanovništva Hrvatske po naseljima*, RZ za statistiku, Zagreb 1992.

Popis stanovništva 2001., Stanovništvo prema mjestu rođenja, spolu i narodnosti po županijama, DZSRH Zagreb, 2004.

Istarska je županija u desetogodišnjem razdoblju zabilježila blagi porast od 1998. stanovnika, što predstavlja povećanje od 1%.

Usporedbom rezultata oba popisa zamjećuje se veliko apsolutno i postotno povećanje broja Hrvata, veliki apsolutni i postotni pad identitetske skupine Regionalci-Istrijani, mali pad Talijana i brojčano značajno prisutnu identitetsku skupinu Neizjašnjenih, koja je brojčano treća najveća identitetska skupina u Istri, s brojem populacije približno jednakim broju Talijana.

Narodnosni sastav stanovništva u istarskim gradovima i općinama

Da bismo se mogli približiti mogućem objašnjenju tih nastalih promjena, treba se analizirati zastupljenost tih četiriju identitetskih skupina posebno u gradskoj (središte) populaciji, a posebno u seosko-općinskoj perifernoj populaciji.

U tu se svrhu uspostavljaju zasebni tablični prikazi za 10 istarskih gradova i posebno za 29 istarskih općina.

GRAD	UKUPNO STANOVN.	HRVATI %	TALIJANI %	REGIONAL %	NEIZJAŠNJ. %
Buje	5.340	2.408 45,09	1.587 29,72	123 2,30	599 11,22
Buzet	6.059	5.134 84,73	—	345 5,69	220 3,63
Labin	12.426	8.436 67,89	367 2,95	903 7,27	2.014 8,94
Novigrad	4.002	2.796 69,87	511 12,77	48 1,20	264 6,60
Pazin	9.227	7.982 86,51	114 1,24	468 5,07	476 5,16
Poreč	17.460	13.164 75,40	738 4,23	630 3,61	1.047 5,99
Pula	58.594	41.984 71,65	2.824 4,82	1.100 1,88	3.751 6,40
Rovinj	14.234	9.386 65,94	1.628 11,44	711 5,00	922 6,47
Umag	12.901	7.694 59,64	2.365 18,33	202 1,57	968 7,50
Vodnjan	5.651	3.156 55,85	1.133 20,05	58 1,03	314 5,55
	145.894	102.140 70,00%	11267 7,72%	4.588 3,14%	10575 7,25%

Izvor: Popis stanovništva 2001., Stanovništvo prema mjestu rođenja, spolu i narodnosti po županijama, DZSRH, Zagreb 2004.

Tablica 2.
Prikaz narodnosnog sastava stanovništva, Hrvata, Talijana, Regionalaca i Neizjašnjenih, u istarskim Gradovima, po popisu iz 2001. godine.

Općina	Ukupno stanovn.	Hrvati %	Talijani %	Regional. %	Neizjašnj. %
Bale	1.047	631 60,27	290 27.70	4 0,38	61 5,83
Barban	2.802	2.589 92.40		132 4.71	50 1.49
Brtonigla	1.579	724 45.85	590 37.37	33 2.09	89 5.64
Cerovlje	1.745	1.352 77.48		298 17.08	66 2.78
Fažana	3.050	2.245 73.61	154 5.05	16 0,52	261 8.56
Gračišće	1.433	1.176 82.07		137 9.56	91 6.35
Grožnjan	785	206 26.24	402 51.21	19 2.42	127 16.18
Kanfanar	1.457	1.009 69.25	24 1.65	342 23.47	32 2.20
Karojba	1.489	1.301 87.37	19 1.28	88 5.91	64 4.30
Kaštelir-Labinci	1.334	989 74.14	98 7.35	125 9.37	57 4.27
Kršan	3.264	2.468 75.61		254 7.78	182 5.58
Lanišće	398	379 95.23		10 2.51	5 1.26
Ližnjan	2.945	2.337 79.35	179 6.08	88 2.99	161 5.47
Lupoglav	929	875 94.19		26 2.80	12 1.29
Marčana	3.903	3.511 89.96		179 4.59	81 2.07
Medulin	6.004	4.666 77.71	194 3.23	138 2.30	290 4.83
Motovun	983	638 64.90	97 9.87	43 4.37	167 16.99
Oprtalj	981	583 59.43	184 18.76	9 0,92	174 17.77
Pižan	1.997	1.711 85.68		202 10.12	19 0,95
Raša	3.535	2.201 62.26	75 2.12	309 8.74	310 8.77
Sveta Nedelja	2.909	1.963 67.48		410 14.09	324 10.14
Sveti Lovreč	1.408	1.056 75.00	28 1.99	212 15.06	59 4.19
Sv. Petar u Šumi	1.011	950 93.97		40 3.96	10 0.99
Svetvinčanat	2.218	1.967 88.68	24 1.08	147 6.63	35 1.58

Tinjan	1.770	1.540 87.01		142 8.02	52 2.94
Višnjan	2.187	1.569 71.74	199 9.10	147 6.72	225 10.29
Vižinada	1.137	831 73.09	116 10.20	42 3.69	166 10.91
Vrsar	2.703	2.040 75.47	90 3.33	147 5.44	148 5.47
Žminj	3.447	2.681 77.78		538 15.61	162 4.78
	60.450	46.188 76,41	3.017 4,50	4.277 7,07	2.538 4,20

Poradi usporedne analize prosječnog narodnosnog sastava istarskog stanovništva u županiji (*Tablica 1.*), gradovima (*Tablica 2.*) i općinama (*Tablica 3.*), potrebno je izraditi tablicu prosječne zastupljenosti četiriju identitetskih skupina i izračunati indeks relativnih vrijednosti.

Tablica 3.
Prikaz narodnosnog sastava stanovništva u istarskim općinama, za četiri identitetske skupine, prema popisu iz 2001. godine

	Hrvati %	Index	Talijani %	Index	Istrij. %	Index	Neizjaš. %	Index
Županija (1)	71,88		6,92		4,30		6,35	
Gradovi (2)	70,00	97,4 (1) 91,6 (3)	7,72	112 (1) 172 (3)	3,14	73,0 (1) 44,4 (3)	7,25	114 (1) 173 (3)
Općine (3)	76,41	106 (1) 109 (2)	4,50	65,0 (1) 58,3 (2)	7,07	164 (1) 225 (2)	4,20	66 (1) 58 (2)

Na temelju rezultata iskazanih u *Tablici 4.* mogu se konstatirati sljedeće statističke karakteristike odnosa prosječnog udjela gradske (središte), odnosno općinske (periferne) populacije prema županijskom prosjeku, za pojedinu identitetsku skupinu:

- prosječna zastupljenost *Hrvata* u gradskom (središte) stanovništvu je manja, dok je zastupljenost u općinskoj (periferija) populaciji veća od županijskog prosjeka,
- prosječni udio *Talijana* u ukupnoj gradskoj (središte) populaciji je veći, a u općinskoj (periferija) populaciji je manji od županijskog prosjeka,
- prosječni udio identitetske skupine *Regionalci-Istrijani* je znatno veći u općinskoj (periferija), a manji u gradskoj (središte) populaciji od županijskog prosjeka,
- prosječni udio identitetske skupine *Nacionalno i regionalno neizjašnjenih* je znatno veći u gradskoj (središte),

Tablica 4.
Prosječni udio Hrvata, Talijana, Regionalaca-Istrijana i Neizjašnjenih, u Istarskoj županiji i istarskim gradovima (središte) i općinama (periferija)

a manji u općinskoj (periferija) populaciji od županijskog prosjeka.

Karakteristike udjela Hrvata i Talijana u istarskim gradovima (središte) i općinama (periferija) u skladu su sa stoljetnim demografsko-društvenim stanjem.

No, potpuno je novo empirijsko saznanje o značajno većoj postotnoj zastupljenosti "nove" identitetske skupine, "Neizjašnjeni", u gradovima (središtu) nego u općinskoj (periferija) populaciji, kao i saznanje o izrazito većoj postotnoj zastupljenosti skupine "Regionalci-Istrijani" među općinskim (perifernim) istarskim pučanstvom nego u gradskoj (središte) populaciji.

To nas navodi na poseban analitički pristup prema skupini Regionalci- Istrijani, u kontekstu populacije grada (središte) i općina (periferija), izostavljajući drugu identitetsku skupinu izvan konkretnog istraživačkog interesa.

Analiza teritorijalne rasprostranjenosti identitetske skupine "Regionalci-Istrijani" u odnosu na stanovništvo istarskog središta (gradovi) i periferije (općine), prema popisu iz 2001. godine

Za tu je analizu potrebno, uz korištenje *Tablica 2.* i *Tablica 3.*, u matričnoj formi povezati grupirane postotne udjele prosječne zastupljenosti identitetske skupine "Regionalci-Istrijani" s njima pripadajućim brojem teritorijalnih jedinica (općina i gradova) uz dodatak nekih geografskih karakteristika tog područja.

Postotni se udio grupira po dvopostotnim intervalima, od 0-10 %, i ostatom naviše.

Tim se postupkom stvaraju analitičke pretpostavke za komparativnu analizu i tumačenje povezanosti određenih postotnih koncentracija promatrane identitetske skupine *Regionalci-Istrijani* s mogućim društveno-rascjepnim (središte-periferija) ali isto tako i geografskim, socijalnim, političkim, kulturološkim ili nekim drugim karakteristikama pripadajućeg područja.

POSTOTNI UDIO	TERITORIJALNE JEDINICE	KARAKTERISTIKA PODRUČJA
Više od 10%	Sv. Lovreč, Kanfanar, Žminj, Sv. Nedelja, Pićan, Cerovlje	Šest seoskih općina. Kontinuirano geografsko područje Srednje Istre
Od 8 - 10 %	Kaštelir-Labinci, Tinjan, Gračišće, Raša	Četiri seoske općine
Od 6 - 8%	Svetvinčenat, Kršan, Višnjan, Labin	Tri seoske općine unutrašnje zapadne i istočne Istre i grad Labin
Od 4 - 6%	Motovun, Karojba, Barban, Marčana, Vrsar, Rovinj, Pazin, Buzet	Pet općina i tri grada. Područje srednje i sjeverne Istre s priobalnim Vrsarom i Rovinjom
Od 2 - 4%	Brtonigla, Grožnjan, Lupoglav, Vižinada Ližnjan, Sv.Petar u Šumi, Medulin, Lanišće, Buje, Poreč	Osam općina i dva grada sjevernog i jugozapadnog rubnog priobalnog dijela Istre
Do 2%	Bale, Fažana, Oprtalj, Novigrad, Umag, Pula, Vodnjan	Tri općine i četiri grada zapadne i južne Istre

Iz dobivenih vrijednosti u *Tablici 5.* može se konstatirati:

- dva razreda s *najvišom koncentracijom Regionalaca-Istrijana* sadrže ukupno deset teritorijalnih jedinica, i sve pripadaju *perifernoj* (općinskoj) *populaciji*,
- dva razreda s *najnižom koncentracijom Regionalaca-Istrijana* sadrže, između ukupno sedamnaest teritorijalnih jedinica, *šest gradova (središta)* ili 60 % od ukupnog broja gradova.

Iz ovog se jasno zaključuje; populacija istarske periferije (istarske seoske općine) je bitan i poticajući element u pojedinačnom određenju prema regionalnom-istrijskom identitetu.

Usporedna (komparativna) analiza teritorijalne rasprostranjenosti Regionalaca-Istrijana, u odnosu na Hrvate i Talijane, iz popisa 2001.

Kako je u polaznom istraživačkom pristupu utvrđeno, potrebno je analizirati i objasniti moguće uzročno-posljedične veze iznadprosječne i ispodprosječne zastupljenosti statističko identitetske skupine Regionalaca-Istrijana s pomoću pripadajućih značajki postotne zastupljenosti narodnosnih skupina Hrvata i Talijana na tim promatranim područjima, kao i pomoću eventualnih drugih, s time povezanih, čimbenika.

Tablica 5.
Raspored i karakteristike teritorijalnih jedinica prema prosječnoj postotnoj zastupljenosti "Regionalaca-Istrijana" u njima.

Za tu je analizu potrebno grupirati i povezati podatke iz *Tablice 4.* s onima iz *Tablice 2.* i *Tablice 3.*, i uspostaviti jednu novu matričnu shemu.

Postotni udio Regionalaca- Istrijana	Broj terit. jedinica općina grad		Zastupljenost Hrvata po prosj.		Zastupljenost Talijana prema pros.	
			Iznad	Ispod	Iznad	Ispod
Više od 10%	6	0 = 6	4	2	0	6 od čega 4 sa 0%
od 8% do 10%	4	0 = 4	3	1	1	3 od čega 2 sa 0%
od 6% do 8%	3	1 = 4	2	2	1	3 od čega 1 sa 0%
od 4% do 6%	5	3 = 8	6	2	2	6 od čega 3 sa 0%
od 2% do 4%	8	2 = 10	7	3	4	6 od čega 3 sa 0%
od 0% do 2%	3	4 = 7	1	6	5	2 od čega 0 sa 0%

Tablice 6:

Shema distribucije teritorijalnih jedinica u Istarskoj županiji u odnosu na postotni udio identitetske skupine Regionalci-Istrijani i iznad/ispodprosječnu zastupljenost Hrvata i Talijana u njima

Legenda: Prosječni udio Regionalaca-Istrijana u ukupnom stanovništvu Istarske županije iznosi 4,30%.

Prosječni udio Hrvata u ukupnom stanovništvu Istarske županije iznosi 71,88%.

Prosječni udio Talijana u ukupnom stanovništvu Istarske županije iznosi 6,92%.

Primjenom metode jednostavne deskriptivne statistike, imajući u vidu kako je “pojednostavljenije sastavni dio svakog znanstvenog rada” (KING, KEOHANE, VERBA, 1994., 42.), priznaje se važna činjenica varijabilnosti, to jest međusobna uzročno-posljedična ovisnost društvenih fenomena.

Primjena te statističke metode upućuje na pronalaznje i formuliranje mogućih korelacijskih odnosa među varijablama.

Za ovaj slučaj se ponajprije utvrđuje odnos zavisne (Regionalci-Istrijani) i nezavisne (Talijani, Hrvati) varijable u najekstremnije postignutim vrijednostima zavisne varijable, a to su one do 2% i one više od 10%.

Korelacijski odnos, iz *Tablice 6.*, za nezavisnu varijablu *Talijani* ima sljedeći iskaz:

a) u slučaju šest teritorijalnih jedinica s *najvišim postotnim udjelom* Regionalaca-Istrijana, u četiri slučaja *nije registriran niti jedan Talijan*, a u preostala dva njihov je udio ispod 2%,

b) u slučajevima sedam teritorijalnih jedinica s *najnižim postotnim udjelom* Regionalaca-Istrijana, u pet slučajeva postoji *iznadprosječna* (više od 12%) *zastupljenost Talijana*, a i u ostala dva slučaja je ona visoka.

Korelacijski odnos, za nezavisnu varijablu *Hrvati* ima sljedeći iskaz:

c) u slučaju šest teritorijalnih jedinica s *najvišim postotnim udjelom* Regionalaca-Istrijana, u četiri je slučaj *iznadprosječna zastupljenost Hrvata*, a u dva preostala slučaja tek nešto ispod prosjeka,

d) u slučaju sedam teritorijalnih jedinica s *najnižim postotnim udjelom* Regionalaca-Istrijana, u šest je slučajeva *ispodprosječna zastupljenost Hrvata* a u jednom je slučaju iznadprosječna.

Ako se, uz to, promatra i korelacijski odnos nezavisnih varijabli prema zavisnoj varijabli u cijelom spektru izrazite natdrosječnosti (iznad 6%), odnosno ispodprosječnosti (do 4%), dobivaju se sljedeće relacije za Hrvate i Talijane:

e) u slučaju četrnaest teritorijalnih jedinica s izrazito nadprosječnim udjelom Regionalaca-Istrijana, u devet je slučajeva nadprosječna zastupljenost Hrvata, a u pet slučajeva ispodprosječna zastupljenost,

f) u slučaju sedamnaest teritorijalnih jedinica ispodprosječnog udjela Regionalaca-Istrijana, u devet je slučajeva ispodprosječna zastupljenost Hrvata, a u osam nadprosječna zastupljenost Hrvata,

g) u slučaju četrnaest teritorijalnih jedinica s izrazito nadprosječnim udjelom Regionalaca-Istrijana, u dvanaest je slučajeva ispodprosječna zastupljenost Talijana, a u dva iznadprosječna,

h) u slučaju sedamnaest teritorijalnih jedinica s ispodprosječnim udjelom Regionalaca-Istrijana, u devet je slučajeva nadprosječna zastupljenost Talijana a u osam ispodprosječna.

Na temelju navedenih tvrdnji, moguće je izvesti hipotetički odgovor uz četvrto istraživačko pitanje koje je glasilo - analizirati i objasniti moguće uzročno-posljedične veze između iznadprosječne ili ispodprosječne zastupljenosti Regionalaca-Istrijana u nekim teritorijalnim jedinicama sa zastupljenošću narodnosnih skupina Hrvata i Talijana u tim teritorijalnim jedinicama.

Komparativnom je analizom nedvojbeno pokazano i dokazano da ta uzročno-posljedična veza postoji, i da se ona s razine iznad i ispodprosječnosti može "protegnuti" na cijeli slučaj Istarske županije.

Može se dokazano tvrditi da;

na području Istarske županije, afirmacija i postojanje identitetske skupine Regionalci-Istrijani uvjetovana je, uz ostalo, i narodnosnim ambijentom, hrvatskim i talijanskim, na način, da hrvatski ambijent predstavlja pozitivan, a talijanski ambijent negativan čimbenik afirmacije socijalnog identiteta iskazanog kroz regionalno-istrijski aspekt.

Zaključak

Regionalno-Istrijanski identitet, kako je pokazalo ovo istraživanje, ne pojavljuje se kao “složenošću povijesnog nasljeđa uvjetovan *jak osjećaj* regionalne identifikacije” (KLEMENČIĆ i sur., 1993., 607.), niti bi se on mogao podvesti pod *nacionalno “slabiji” identitet* interpretiran kao “obuhvat i vrednovanje jedinstva različitosti koja se prikazuje kao jedinstvo istarske stvarnosti” (SURAN, 1993., 770.).

Kad bi se, naime, radilo o prvoj opciji interpretacije “*istrijskog identiteta*” ostalo bi za objasniti razloge tog radikalnoj promjeni (padu) osjećaja u veoma kratkom (desetogodišnjem) vremenskom razdoblju i to u okviru permanentnog djelovanja tog istog “složenog povijesnog nasljeđa”. To je naprosto neizvedivo.

Ukoliko bismo se zadovoljili drugom interpretacijom “*istrijskog identiteta*” kao nacionalnog, u nešto slabijoj verziji, ostala bi neobjašnjivom njegova ponudena definicija u smislu “vrednovanja jedinstva različitosti”, budući je dokazano kako se on, uz svu ponudu različitosti, ipak “afirmira” skoro isključivo u jednom, hrvatskom identitetskom ambijentu.

Čini se stoga sasvim razložnim, i ovim istraživanjem potvrđenim, shvaćati i interpretirati identitetsku skupinu *Regionalci-Istrijani* kao aspekt socijalnog identiteta, što znači kao psihološku i sociološku razinu na kojoj se pojedinac (ispitanik) samoodređuje kao pripadnik skupine po načelu unutar grupne sličnosti i međugrupne različitosti.

Ovakva je interpretacija tog pojma uzeta i kao istraživačko-metodološka pretpostavka, koja je posve potvrđena, budući je, s jedne strane, dokazana snažna povezanost izbora regionalno-istrijskog identiteta s pripadnošću pojedinca hrvatskom identitetu, a s druge strane i pripadnošću perifernom društvenom ambijentu.

Na osnovu ovih i ovakvih spoznaja, otvaraju se mnoga nova istraživačka pitanja koja bi trebala otkriti, kako unutar grupne agense povezivanja i održavanja, tako i međugrupne različitosti koje su djelovale kao motivirajući čimbenici u formiranju tog socijalnog identiteta, koji nikad ranije nije povijesno zabilježene u tom broju kakav je iskazan u popisu stanovništva iz 1991. godine.

Može se zaključno iskazati, kako su rezultati popisa stanovništva Istarske županije iz 2001. godine, kad je riječ o narodnosnoj strukturi, demantirali političke, ali i neke “znanstvene pristupe”, koji su fenomen “Istrijanstva” forsirano nastojali povijesno obrazložiti i nacionalno identitetski definirati.

To konačno znači kako se tumačenje tog fenomena može tražiti samo u realnom prostoru prvenstveno istarskih društvenih odnosa, sa svim političkim, kulturalnim, gospodarskim i drugim značajkama i procesima koje jedan prostor nosi sa sobom.

Ovaj je rad, i njegovi rezultati, također skroman doprinos u tom i takvom istraživanju fenomena istrijanstva.

Mario Sošić
**Komparativna analiza
nacionalne komponente
popisa stanovništva
2001. godine u Istri**

Literatura

1. King, G., Keohane, R., Verba, S. (1994.): Design Social Inquiry, u: *Scientific*
2. *Inference in Qualitative Research*, Princeton University Press, Princeton.
3. Klemenčić, M., Kušar, V., Richter Ž. (1993.): Promjene narodnosnog sastava Istre, u: *Društvena istraživanja* 2.,(6.-7.), 607.-627., IPDI Zagreb
4. Milanović, B. (1973.), *Hrvatski narodni preporod u Istri* - Knjiga II., IKD Pazin
5. Milanović, B. (1991.), *Hrvatski narodni preporod u Istri* - Knjiga I., IKD Pazin
6. Milanović, B. (1992.), *Istra u XX. stoljeću* - Knjiga I., IHD Pazin
7. Milanović, B. (1996.), *Istra u XX. stoljeću* - Knjiga II., "J. Turčinović", Pazin
8. Sošić, M. (2003.), Popis stanovništva u Istri 2001. godine i neke njegove značake, u: *Istarska Danica 2004.*: 126-135, "J. Turčinović", Pazin
9. Suran, F. (1993.): Istrijanstvo kao slabiji (odnosno jači) identitet, u: *Društvena istraživanja* 2 (6-7), 769-780: IPDI Zagreb.
10. Šakić, V., Perković, M., Marinić, D. (2003.), Neki aspekti socijalnog identiteta Slavonaca i Baranjaca, u: *Razvojne perspektive ruralnog svijeta Slavonije i Baranje*, Zbornik radova, 97.-114., Institut Ivo Pilar Zagreb.
11. Šetić, N. (2003.), *Istarski razgovori*, Profil Zagreb.
12. Turner, J.C. (1985.): Social categorization and the self-concept: A social cognitive theory of group behavior, u: E.J. Lawler (Ed.), *Advances in group processes*, Vol 2 Greenwich, CT: JAI Press.
13. Wertheimer-Baletić, A., Živić, D., (2003.), Demografske promjene u ruralnim područjima Slavonije i Baranje od 1951. do 2001. godine, u: *Razvojne perspektive ruralnog svijeta Slavonije i Baranje*, Zbornik radova, 15.-36., Ivo Pilar Zagreb.

KOMPARATIVNA ANALIZA NACIONALNE
KOMPONENTE POPISA STANOVNIŠTVA
2001. GODINE U ISTRI

Mario Sošić
Komparativna analiza
nacionalne komponente
popisa stanovništva
2001. godine u Istri

Ključne riječi: Popis stanovništva, teritorijalne jedinice, identitetska skupina, socijalni identitet, Regionalac-Istrijan, Hrvat, Talijan, centar-periferija

Rezultat popisa stanovništva u Istarskoj županiji iz 1991. godine pokazao je, u odnosu na raniji popis kao i u odnosu na rezultate popisa u svim ostalim hrvatskim županijama i Hrvatskoj u cjelini, dvije velike posebnosti: veliki postotni pad udjela Hrvata i izrazito visok postotni udio regionalno opredijeljenih (Istrijana) u ukupnoj populaciji.

Ta je činjenica ponudila mogućnost različitih političkih kao i znanstvenih spekulacija oko definiranja i objašnjenja fenomena regionalnog identiteta.

Rezultati popisa iz 2001. godine pokazali su novo svojevrsnu istarsku specifičnost u odnosu na hrvatske relacije, i to činjenicom znatnog porasta udjela Hrvata i izrazito velikim padom udjela "Istrijana" u ukupnom pučanstvu Istarske županije.

U okviru tih popisnih pokazatelja postavljen je istraživački cilj iznalaženja mogućih korelacijskih odnosa, to jest uzročno posljedične povezanosti, između narodnosno identitetskih skupina Hrvata i Talijana i identitetske skupine Regionalaca-Istrijana kao i između središnje-gradske i periferno-općinske populacije i identitetske skupine Regionalci-Istrijani.

Komparativnom je analizom utvrđeno kao su Hrvati i periferno-općinsko stanovništvo Istre izrazito preferirajući čimbenik za osobno i grupno određenje regionalnog-istrijanskog socijalnog identiteta, dok Talijani i središnje-gradska populacija predstavljaju nepoticajni čimbenik te identifikacije.

Time je dokazana osnovanost tretiranja regionalno-istrijanskog identiteta kao posve društveno uvjetovanog, a ne kao povijesno ili kulturalno utemeljenog, "slabijeg" ili "jačeg", nacionalnog identiteta.

ANALISI COMPARATIVA DELLA COMPONENTE NAZIONALE NEL CENSIMENTO DEL 2001 IN ISTRIA.

Parole chiave: censimento, unità territoriali, identità sociale, Croato, Italiano, centro-periferia

Il risultato del censimento nella Regione istriana del 1991 dimostra, rispetto al censimento precedente e rispetto ai risultati dei censimenti nelle altre Regioni croate, come pure in Croazia nel suo insieme, due grandi peculiarità: una grande caduta nella percentuale dei Croati e una grande percentuale dei dichiarati regionalmente (Istriani) in rapporto alla popolazione.

Questo fatto ha permesso diverse speculazioni politiche e scientifiche riguardo la definizione e la soluzione del fenomeno dell'identità regionale.

I risultati del censimento del 2001 hanno nuovamente messo in luce la peculiare specificità istriana rispetto al resto della Croazia. In particolar modo attraverso un aumento della percentuale di Croati e un significativo calo degli "Istriani" in rapporto all'intera popolazione della Regione istriana.